KRETINGA

Giedrė Piličiauskienė,
Gytis Piličiauskas

Tyrinėjimai sklype Rotušės aikštėje 11A

2010 m. rugsėjo mėnesį archeologas E. Ubis atliko archeologinius žvalgomuosius tyrimus 9,83 arų dydžio sklype Kretingoje, Rotušės aikštėje 11A, maždaug 65 m į P nuo Rotušės aikštės (1 pav.). Šių darbų metu buvo iškasti 4 2x2 m dydžio šurfai, kuriuose aptiktas kultūrinis sluoksnis su pavieniais XVII–XVIII a. radiniais, neaiškaus laikotarpio pastatų ir akmeninių latakų liekanomis. Archeologas rekomendavo prieš pradedant statybas atlikti išsamius tyrinėjimus.

2010 m. spalio mėnesį suprojektuoto pastato vietoje buvo ištirtas 268 m^2 plotas (2 pav.). Jis buvo šiek tiek didesnis už suprojektuoto pastato kontūrus – 20 m ilgio iš R į V, 10,5 m ilgio V kraštine ir 14,5 m ilgio R kraštine.

Perkasos paviršiuje aptiktas XX a. pabaigoje užpiltas 30–40 cm storio žvyro ir smėlio sluoksnis. Giliau prasidėjo griuvenin gos ir

1 pav. Tirto ploto situacija Kretingoje. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavation area in Kretinga.

žvyringos žemės storymė, kurioje pasirodė buvusių pastatų pamatų bei latakų akmenys. Šis kultūrinio sluoksnio horizontas tęsėsi iki 70–90 cm gylio tirto ploto R dalyje ir iki 1,8 m gylio prie V sienelės. Sprendžiant pagal radinius, šis sluoksnis susidarė XX a. I pusėje. Tirto ploto P ir R dalyse, pastato 3 viduje bei pastato 1 viduje ir išorėje maždaug 60–70 cm gylyje buvo pastebėti kelių cm storio degėsių tarpsluoksniai, greičiausiai liudijantys XX a. viduryje vykusius pastatų gaisrus. Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas buvo 15–40 cm storio pilka žemė, vietomis su negausiomis smulkiomis griuvenomis, R dalyje molinga. Joje rasta nedaug radinių, tarp kurių vyravo XIX a. keramika, tačiau kartu pasitaikė ir pavienių XVII–XVIII a. radinių: muškietų kulkų, monetų, koklių ir buitinės keramikos fragmentų (3 pav.). Įžemis buvo pilkas moreninis priemolis, aptiktas 1–1,9 m gylyje.

Pastato 1 pamatas buvo aptiktas perkasos ŠR kampe (4 pav.). Pamato akmenų viršus pasirodė 40–50 cm gylyje. Pamato dugnas namo išorėje siekė 80 cm gylį, pastato viduje – 1,1 cm. Pamato plotis apačioje apie 70 cm, viršuje jis plonėja iki vieno akmens storio. Pamatas dėtas iš akmenų ir plytų duženų, rištų stambiu rudu žvyru su kalkėmis. Viršutiniai akmenys dideli, 50–70 cm skersmens, su plokščiai nuskelta puse, atsukta į išorę. Pamato griovyje pastato viduje dėti smulkesni iki 40 cm skersmens neskaldyti akmenys. Plytų duženos rodo jas buvus 6,5 cm storio ir 12,5 cm pločio. Viršutiniai tašyti akmenys dėti ant pilkos griuveningos žemės sluoksnio, pagal radinius datuojamo XX a. pradžia. Atrodo, kad pastatas statytas XX a. pradžioje ir buvęs medinis.

Pastato 2 pamatas buvo aptiktas perkasos ŠV dalyje (5 pav.). Plytų sienos ir akmenų pamatai pasirodė 70–80 cm gylyje ir rėmėsi į įžemį – moreninį priemolį 1,8–2 m gylyje. Pastato pamatai mūryti iš neskaldytų iki 50 cm skersmens lauko riedulių, dėtų 2–5 eilėmis.

2 pav. 3D skeneriu sukurtas atkastų pamatų modelis. G. Piličiausko brėž.

Fig. 2. A model of the unearthed foundation created using a 3D scanner.

3 pav. XVII–XVIII a. pypkė iš apatinio kultūrinio sluoksnio horizonto. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 3. A 17th–18th-century tobacco pipe from the bottom horizon of the cultural layer.

4 pav. Pastatų 1 ir 3 pamatai. G. Piličiausko nuotr.
Fig. 4. The foundations from buildings 1 and 3.

5 pav. Pastato 2 pamatai ir rūselis. G. Piličiausko nuotr.
Fig. 5. The foundation and basement from building 2.

Tarpai tarp jų užpildyti plytų duženomis ir balsvu stambiai žvyringu kalkių skiediniu. Pamato plotis 70–80 cm, aukštis – 1–1,1 m. Pamato viduje aptiktos 2 vidinės mūrytos pertvaros, dalijančios požeminę pastato dalį į 3 ertmes. Vienoje jų (kampinėje) buvo įrengtas nedidelis rūselis, kurio sienos vidinėje pusėje išmūrytos plytomis. Rūsio plotis 1,16 m, ilgis 2,16 m, išlikusių sienų gylis 80 cm. Plytos rištos rusvu smulkiai žvyringu kalkių skiediniu. Plytos 12x6,5x25 cm dydžio. Š dalyje ties perkasos sienele rūsys susiaurėja iki 80 cm – čia buvęs įėjimas. Pastato 2 rūsyje tarp gausybės stiklo butelių ir lėkščių duženų rasta švininė bulės pavidalo prekių plomba su Rusijos imperijos herbu vienoje pusėje ir užrašu kitoje: ВЕЩЕВОЙ СКЛАДЪ ОТД. КОРП. ПОГР. СТР. Tokios pat 3 plombos buvo rastos ir apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte, prie pat namo R sienos. Plombos priklausė Atskiro pasienio sargybos korpuso daiktų sandėliui. Atskiras pasienio sargybos korpusas buvo pavaldus Rusijos imperijos finansų ministerijai ir gyvavo 1893–1918 m. Čia aptikta 16 sveikų stiklo butelių ir buteliukų (nuo garstyčių, vyno, alaus, vaistų ir kvepalų (6 pav.), Kuznecovų fabriko, prancūzų ir vokiečių porceliano ir fajanso indų, varinė šakutė. Sprendžiant pagal plytų mūro griuvenas, aptiktas perkasoje į P nuo pastato 2, jis buvęs mūrinis, 6 m pločio, su atsikišusiu iš plytų mūrytu įėjimu į kampinį rūselį. Gausūs XIX a. II pusės buitiniai radiniai rūsyje rodo, kad namas apleistas pačioje XIX a. pabaigoje arba XX a. pradžioje.

Pastato 3 pamatas buvo aptiktas perkasos centrinėje ir PR dalyse (4 pav.). Tai buvo 2 išorinių sienų ir 2 vidinių pertvarų atkarpos. Pamato viršutiniai akmenys pasirodė jau 30 cm gylyje. Pamatai rėmėsi į moreninį priemolį 1,4–1,8 m gylyje. Pastato išorinės sienos viduje dėti neskaldyti lauko rieduliai eilėmis iki 3 aukštų; išorinių sienų išorinės pusės viršuje buvo sukrauta tašytų labai stambių (50–70 cm skersmens) akmenų eilė, atsukant plokščiąsias puses į išorę. Išorinėje Š sienoje akmenų pamatas plonėja iš apačios į viršų nuo 90 ik 60 cm. V siena ne tokia stora – apie 60 cm storio. Abi vidinės pertvaros yra 50–60 cm pločio, krautos iš neskaldytų riedulių iki 50 cm skersmens. Tarpai tarp riedulių užpildyti rudu stambiai žvyringu kalkių skiediniu. Pastato 3 Š sienos viršuje vietomis išliko betoninio pagrindo žymės. Pastato 3 vidurinio kambario viduryje buvo aptiktas 1,5x3 m dydžio betoninis statinys, įgilintas į priemolį ir primenantis nedidelį rūselį. Statinio dugnas nelaidus vandeniui. Viena iš galimų statinio interpretacijos versijų – tai žydų religinio apsiplovimo vieta mikva (*mikvah*), įrengta gyvenamojo pastato viduje. Mikvos perkasime

6 pav. XIX a. pabaigos – XX a. pradžios stiklo butelių kolekcija iš pastato 2 rūsio. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 6. The collection of late 19th – early 20th-century glass bottles from the basement of building 2.

rasta daug varinių sagų, iš kurių viena buvo su Rusijos imperijos dvigalvio erelio atvaizdu. Atrodo, kad būtent tokios sagos buvusios sudėtine Pasienio sargybos aprangos dalimi po 1904 m. Prie išorinės V sienos iš vidinės pusės buvo aptiktas 40–50 cm pločio juosvos degėsingos žemės griovys. Pastato R patalpoje prie vidinės pertvaros atkasta dalis 1,4 m skersmens duobės. Jos užpilde buvo persikloję įvairūs sluoksniai: juosvos anglingos žemės, pilkos žemės, žvyro, molio, kalkių. Perdegęs molis, taip pat plokštinių koklių fragmentai viršutinėje duobės užpildo dalyje leidžia įtarti, kad šioje vietoje galėjusi stovėti pastato krosnis. Pastatas 3 greičiausiai buvęs gyvenamasis, medinis, su kokline krosnimi. Jis galėjo būti statytas XX a. pradžioje, greičiausiai po I Pasaulinio karo.

2 akmenimis grįsti latakai buvo aptikti perkasos ŠV dalyje. Jie orientuoti iš ŠR į PV. *Latakas 1* aptiktas 40 cm gylyje, jo matmenys 60–70x325 cm. Lataką sudarantys akmenys buvo 5–15 cm skersmens (vyravo 10 cm skersmens). Tarp akmenų buvo ir 2 tašyto akmens keturkampės plytos (26x16 cm ir 26x14 cm dydžio). *Latakas 2* aptiktas 1 m gylyje, jo matmenys 60x160 cm. Tarp jį sudarančių 2–20 cm skersmens lauko riedulių vyravo 15 cm skersmens akmenys. Tarp akmenų buvo ir plytų nuolaužų, viena – šamotinė. Abu latakai datuoti XX a.

Ištirtame plote rasta 11 stulpaviečių, kai kurios jų su medinių stulpų, paramstytų plytų duženomis, liekanomis. 7 stulpavietės sudarė vieną eilę, kertančią plotą maždaug PR–ŠV kryptimi tarp pastatų 1 ir 3. Jos žymi XIX a. medinės tvoros vietą.

Tirto ploto ŠV dalyje prie Š sienelės aptikta didžiulė ir gili duobė beveik statmenomis sienelėmis, užpildyta biria rusva žeme su daug griuvenų, 5 Degtiariovo kulkosvaidžio diskais ir XX a. vidurio šiukšlėmis.

Ikonografinė medžiaga ir archeologinių kasinėjimų duomenys rodo, kad tyrinėta vieta XVII–XVIII a. nebuvo užstatyta, tačiau miestiečių kiemai buvę netoliese, prie pat Rotušės aikštės. Archeologinių tyrimų metu atkastos XIX–XX a. 3 pastatų ir medinės tvoros liekanos yra įdomūs Kretingos miesto istorinių ir architektūrinių-urbanistinių tyrimų objektai, galbūt susiję su Rusijos imperijos Pasienio sargyba ir žydų bendruomene Kretingoje.

The excavation at Rotušės Square 11A

In 2010, 268 m^2 were excavated at the site of a planned building at Rotušės Sq. 11A, Kretinga (Figs. 1–2). The bottom horizon of the cultural layer contained isolated 17th–18th-century finds: coins, musket bullets, structural ceramics, and household pottery (Fig. 3). 19th–20th-century structures were also recorded: the stone foundations from three buildings (Figs. 4–5), two stone gutters, and 11 postholes. The small basement from building 2 contained many late 19th – early 20th-century glass bottles (Fig. 6), faience and porcelain vessel sherds, and other rubbish. The concrete structure discovered inside building 3 can be interpreted as a *mikveh*, a Jewish religious purification bath. The excavation data and old city plans attest that in the 17th–18th centuries there were no structures on the plot, and the masonry and wooden buildings that stood here in the 19th–20th centuries could have belonged to the Imperial Russian Border Guard and the city's Jewish community.